

# **Intellectuelen en Verval**

**Spenglers ondergangsvertoog, naoorlogse rechtse  
bewegingen en Thierry Baudet**

Daan Jongejan, s4298799

Bachelorscriptie

Docent: Dr. J.B.A.M. Brabers

## Inhoudsopgave

Inleiding .....	3
1. Oswald Spengler .....	7
1.1 Wat is een intellectueel? .....	7
1.2 Een korte samenvatting van Spenglers ideeën. ....	8
1.3 Spengler als intellectueel .....	11
2. Spengler na zijn dood .....	16
3. Thierry Baudet en Oswald Spengler .....	21
3.1 Baudets Ideeën.....	21
3.2 Baudet en Spengler: een vergelijking .....	24
3.3 Baudet de intellectueel .....	28
Conclusie .....	30
Bibliografie .....	32

## Inleiding

Op 10 oktober 2017 verscheen de Nederlandse vertaling van Oswald Spenglers opus magnum *De ondergang van het Avondland* (*Der Untergang des Abendlandes*). Het is opvallend dat de eerste Nederlandse vertaling van dit cultuurpessimistische boek pas een kleine honderd jaar na de oorspronkelijke publicatie is verschenen. Volgens uitgever *Boom* is de verschijning van het boek echter geen toeval: “Deze klassieker (...) is (...) relevanter dan ooit. De wereld om ons heen staat op een kantelpunt. Zaken die decennialang vanzelfsprekend waren, staan nu ter discussie. *De ondergang van het Avondland* biedt een manier van denken die vandaag de dag weer net zo actueel is als toen het boek voor het eerst verscheen.”<sup>1</sup> Buiten Nederland is Spengler ook weer actueel. Zo heeft de Duitse anti-islam organisatie Pegida zijn naam ontleent aan de titel van Spenglers boek. De naam is een afkorting van ‘Patriotische Europäer gegen die Islamisierung des Abendlandes’. Spenglers gedachtegoed vindt vooral aftrek in rechtse kringen. De voorman van Forum voor Democratie, Thierry Baudet, noemde Spengler ‘de grootste worsteling in mijn leven’.<sup>2</sup> Dit citaat, dat uit een gesprek met de schrijver Tommy Wieringa in *Vrij Nederland* komt, haalde zelfs de binnenflap van de recente vertaling van *De ondergang van het Avondland*. Sid Lukkassen, gepromoveerd aan de Radboud Universiteit in 2017, publicist en gemeenteraadslid in Duiven, erkent het belang van Spenglers geschiedfilosofie voor de huidige tijd.<sup>3</sup> Deze jonge politici en intellectuelen combineren liberaal en conservatief gedachtegoed in hun publicaties. Volgens hun diagnoses verkeert de westerse beschaving in een periode van verval. Baudet vreest dat we op weg zijn naar nieuwe middeleeuwen, terwijl Lukkassen een stervend Europa ziet.<sup>4</sup>

---

<sup>1</sup> Boom Filosofie – De ondergang van het Avondland, [https://www.boomfilosofie.nl/product/100-394\\_De-ondergang-van-het-Avondland](https://www.boomfilosofie.nl/product/100-394_De-ondergang-van-het-Avondland) (geraadpleegd op 14-5-2018).

<sup>2</sup> Jeroen Vullings, ‘Rukken mág’, *Vrij Nederland* (18-5-2017), <https://www.vn.nl/rukken-mag/> (geraadpleegd op 14-5-2018).

<sup>3</sup> Sid Lukkassen, *Levenslust en doodsdrijf. Essays over politiek en cultuur* (Groningen 2017) 235.

<sup>4</sup> Thierry Baudet, *Oikofobie. De angst voor het eigene* (Amsterdam 2013) 242; Sid Lukkassen, *Avondland en Identiteit* (3<sup>e</sup> druk; Soesterberg 2017) 293.

Oswald Spengler (1880-1936) was een Duitse geschiedfilosoof en cultuurhistoricus. Na zijn studie wiskunde en natuurkunde was hij enkele jaren docent aan een middelbare school. Spengler zette zijn carrière als docent stop en vestigde zich in München waar hij als intellectueel een bijdrage wilde leveren aan de Duitse zaak. Tijdens het interbellum bereikte hij het hoogtepunt van zijn faam toen hij *Der Untergang des Abendlandes* publiceerde. In dit meer dan 1000 pagina's tellende boek deed hij een poging om de metafysische structuur van de mensheid bloot te leggen en de geschiedenis op voorhand te bepalen.<sup>5</sup> Volgens hem had de mensheid tot dan toe acht grote beschavingen gekend. Hoewel de ziel en de uiterlijke vorm van elke beschaving verschilde, doorliepen zij allen een vergelijkbare cyclus. Deze cyclus was te vergelijken met de levenscyclus van een organisme. Aanvankelijk groeide en bloeide een beschaving, maar na de bloeiperiode trad een onherroepelijk verval op en verging een beschaving volledig. Spengler zag zijn eigen tijd als de tijd waarin het verval zijn intrede had gedaan.<sup>6</sup>

De meest omvattende wetenschappelijke publicatie over Oswald Spengler is afkomstig van de hand van Frits Boterman. Deze voormalig hoogleraar moderne geschiedenis van Duitsland aan de universiteit van Amsterdam, schreef zijn proefschrift in 1992 waarin Spengler en *Der Untergang des Abendlandes* centraal staan. In dit proefschrift worden de ideeën van Spengler niet alleen uitgelegd, ze worden, net als Spengler zelf, in de historische context geplaatst. Boterman zoekt naar sociaaleconomische, politieke en psychologische oorzaken voor Spenglers filosofie.<sup>7</sup> Andere auteurs zijn niet zo omvattend als Boterman, zij bespreken slechts aspecten van Spenglers ideeën, maar bieden geen analyse die zijn levensloop, zijn werken en de historische context van de Weimar Republiek met elkaar verbindt.<sup>8</sup>

Over de receptie van Spengler is het een en ander geschreven. Er zijn onderzoeken die de invloed van de Duitse filosoof beschrijven op het werk van Nederlandse, Engelse en Duitse romanschrijvers en dichters.<sup>9</sup> Er is tot nog toe echter weinig wetenschappelijke literatuur verschenen over de manier

---

<sup>5</sup> Oswald Spengler, *De ondergang van het Avondland. Schets van morfologie van de wereldgeschiedenis*, 2 delen, vert. M. Wildschut (Amsterdam 2017) I:16.

<sup>6</sup> Spengler, *Ondergang Avondland I*, 40-46 en 53-59.

<sup>7</sup> F. Boterman, *Oswald Spengler en Der Untergang des Abendlandes. Cultuurpessimist, politiek activist* (Assen 1992).

<sup>8</sup> Zie bijvoorbeeld: T. Campbell, 'Oswald Spengler: the approaching death of Western civilisation', *Futures* 8:5 (1976) 438-443; I. Kidd, 'Oswald Spengler, Technology, and Human Nature', *The European Legacy* 17:1 (2012) 19-31; K. Eckermann, *Oswald Spengler und die modern Kulturkritik. Darstellung und Bewertung der Thesen Spengler sowie der Vergleich mit einigen neueren gesellschafts- und staatstheoretischen Ansätzen* (Bonn 1980).

<sup>9</sup> Zie voor Spenglers invloed op Roland Holst, Hendrik Marsman, David Lawrance en Thomas Mann: A. Pos, 'Dichterlijk cultuurpessimisme: Spengler in het werk van A. Roland Holst en H. Marsman.' In: Remieg Aerts en

waarop Spenglers ideeën worden ontvangen vandaag de dag. Tomsilav Sunic komt dicht in de buurt, zijn artikel uit 1989 gaat over de invloed van Spenglers cultuurpessimisme op Frans- en Engelstalige auteurs uit de jaren zeventig en tachtig.<sup>10</sup>

Naar Thierry Baudet is tot nog toe weinig wetenschappelijk onderzoek gedaan. Slechts historicus Rob Hartmans heeft zich in zijn denken verdiept. Hartmans heeft een artikel aan Baudet gewijd in zijn boek *Grondsop en Verwarring*.<sup>11</sup> Daarnaast heeft hij een artikel van acht pagina's geschreven waarin hij de verschillen en overeenkomsten beschrijft tussen de ideeën van Baudet en de jaren dertig en het fascisme.<sup>12</sup> Het aantal wetenschappelijke publicaties is dus beperkt. Op het internet zijn echter wel talloze opinieartikelen te vinden over Baudet. Op sommige linkse sites wordt de link gelegd tussen het gedachtegoed van de Baudet en het fascisme. Zo wordt de politieke ideologie van Forum voor de Democratie neofascistisch genoemd.<sup>13</sup> De invloed van Spengler op Baudet wordt (op zeer beperkte wijze) besproken door opiniemakers op zowel linkse als rechtse sites, opvallend is dat al deze auteurs deze invloed als zorgelijk ervaren.<sup>14</sup> Onderzoek naar de verhouding tussen Baudet en Spengler is relevant. Enerzijds, omdat de tot nog toe verschenen columns zeer kort zijn en de beweringen die zij maken nauwelijks worden onderbouwd. Vaak wordt er maar één overeenkomst tussen Baudet en Spengler besproken en meestal heeft de betreffende auteur Spengler niet (goed) gelezen. Daarnaast wordt op basis van die ene overeenkomst meteen aangenomen dat Spengler en Baudet grotendeels dezelfde ideeën hebben, terwijl er ook grote verschillen in hun denken zit. Een wetenschappelijk artikel over de toe-eigening van de Duitse cultuurpessimist door Thierry Baudet is dus nog niet verschenen.

---

Klaas van Berkel eds., *De pijn van Prometheus. Essays over cultuurkritiek en cultuurpessimisme* (Groningen 1996) 116-139; B. Besslich, *Faszination des Verfalls. Thomas Mann und Oswald Spengler* (Berlijn, 2002); J. Barry, 'Oswald Spengler and D.h. Lawrence', *English Studies in Africa* 12:2 (1969) 151-161.

<sup>10</sup> T. Sunic, 'History and devadence. Spengler's cultural pessimism today' *Clio* 19:1 (1989) 51-62.

<sup>11</sup> R. Hartmans, *Grondsop en Verwarring. Intellectuelen en hun illusies* (Soesterberg, 2013), 331-348.

<sup>12</sup> R. Hartmans, 'Thierry Baudet en de erfenis van de jaren deritg', *de Nederlandse Boekengids* (27 februari 2017).

<sup>13</sup> J. van der Starre, 'De bruine Renaissance van Thierry Baudet', <http://socialisme.nu/blog/nieuws/53382/de-bruine-renaissance-van-thierry-baudet/> (geraadpleegd op 5-4-2018).

<sup>14</sup> R. Jacobs, 'Oswald Spengler lezen is Thierry Baudet begrijpen. Links heeft Piketty rechts heeft Spengler', <http://politiek.tpo.nl/2017/10/21/oswald-spengler-lezen-is-thierry-baudet-begrijpen> (geraadpleegd op 5-4-2018); T. Smits, 'Stop nationalistische geschiedschrijving', <http://www.jhsg.nl/column-stop-nationalistische-geschiedschrijving/> (geraadpleegd op 5-4-2018); W. Schinkel, 'Spenglers racisme en het nationaalpopulisme', <http://www.ifilosofie.nl/spenglers-racisme-en-nationaalpopulisme/> (geraadpleegd op 5-4-2018); E. Nuy, 'Baudet de nieuwe Oswald Spengler', <https://enno-nuy.blogspot.nl/2017/11/baudet-de-nieuwe-oswald-spengler.html> (geraadpleegd 5-4-2018).

Deze scriptie zal de overeenkomsten en verschillen onderzoeken tussen zowel de ideeën van Spengler en Baudet als hun rol als intellectueel. Voordat deze vergelijking gemaakt kan worden zal er eerst gekeken worden naar Spengler zelf. Wat waren zijn ideeën precies en wat heeft hij gedaan om zijn idealen te verwezenlijken? Na de rol van Spengler in zijn eigen tijd te hebben behandeld, wordt zijn erfenis op de periode na de Tweede Wereldoorlog besproken. De nadruk zal hierbij liggen op hedendaagse nieuwe rechtse bewegingen. Deze nieuwe bewegingen worden besproken om Baudet in een internationale context te plaatsen en om te kijken of Spengleriaanse aspecten van zijn denken via nieuwrechts zijn gekomen, of dat hij ze zelf heeft opgedaan. Het derde deel zal zich richten op de overeenkomsten en verschillen tussen Spengler en Baudet. Hiervoor zullen eerst Baudets ideeën behandeld worden voordat ze worden vergeleken met de ideeën van de Duitse cultuurpessimist.

Er is gebruik gemaakt van werken die zowel over Spengler gaan, als werken die van zijn eigen hand zijn. De nadruk zal met name liggen op zijn *Der Untergang des Abendlandes*, enerzijds om de grote omvang van het werk, maar vooral vanwege de kardinale plek die het boek binnen Spenglers overtuigingen in nam. À la Hegel ontwierp hij een gesloten denksysteem, dat zowel metafysica als cultuurfilosofie bevatte. Zijn idee over de onvermijdelijke vergankelijkheid van beschavingen bleef ook in zijn latere werken overeind. Voor inzichten in de politieke en culturele opvattingen van Thierry Baudet is gebruikt gemaakt van de boeken die hij heeft geschreven, en van interviews en toespraken die zowel online als op papier te vinden zijn. Het is natuurlijk nooit met zekerheid te zeggen of Baudet letterlijk meent wat hij zegt, toch lijkt het voor de hand liggend dat de gebruikte interviews en boeken zijn ideeën daadwerkelijk weergeven. Het gedachtegoed dat te destilleren is uit zijn geschriften komt aardig overeen met zijn partijprogramma als politicus. Het lijkt echter onwaarschijnlijk dat dit gedachtegoed is gecreëerd uit politiek opportunisme, aangezien zijn ideeën vorm kregen tijdens en vlak na zijn tijd als promovendus en postdoc aan de universiteit. Zo komen de boeken die zijn opinies over politiek en cultuur bevatten al uit 2012 en 2013, drie jaar voordat hij zijn politieke partij begon. Het is dus aannemelijk dat zijn idealisme voorafging aan zijn politieke loopbaan.

# 1. Oswald Spengler

## 1.1 Wat is een intellectueel?

De term intellectueel werd voor het eerst gebruikt aan het eind van de 19<sup>e</sup> eeuw. Tijdens de Dreyfus affaire verdedigde de Franse schrijver Émile Zola de Joodse kapitein Alfred Dreyfus, die ten onrechte werd beschuldigd van verraad. Deze steun werd hem door de academische elite niet in dank afgenomen. Zij noemden hem een intellectueel, een term die denigrerend bedoeld was. Volgens hen was een intellectueel iemand die zijn opinie liet afhangen van de smaak van het publiek en die culturele waardes degenereerde. Degenen die voor intellectueel werden uitgemaakt waren door de beschuldigingen in staat om een identificeerbare groep te vormen. Zij maakten van de term een geuzennaam, hun doel was om de cultuur te verdedigen. Dit wilden zij bereiken door kritiek te leveren op de autoriteiten en door culturele standaarden hoog te houden.<sup>15</sup>

In de recente wetenschappelijke literatuur die over intellectuelen is verschenen heeft het begrip een evolutie ondergaan. De Amerikaanse socioloog Edward Shills hanteerde in 1974 nog een brede definitie van het begrip. Een intellectueel is volgens hem iemand die de kennis die hij vergaarde over het heilige, de natuur of de samenleving, deelt met zijn omgeving. Een intellectueel is in zijn optiek dan ook een fenomeen van alle tijden<sup>16</sup>. In de laatste jaren van de Koude Oorlog worden onafhankelijkheid, het leveren van kritiek, seculier zijn, en non-conformisme eigenschappen die kenmerkend zijn voor een intellectueel.<sup>17</sup> Vanaf de jaren 90 moet de intellectueel zijn ideeën naar een breder publiek communiceren met als doel de opinie en het gedrag van het publiek te beïnvloeden.<sup>18</sup> Ron Eyerman en Jeremy Jennings gebruiken een nieuwe definitie van het begrip. Volgens hen is een intellectueel een historisch fenomeen. Wat het betekent om een intellectueel te zijn en wat de rol van

---

<sup>15</sup> R. Eyerman, 'Intellectuals. A Framework for Analysis, with Special Reference to the United States and Sweden', *Acta Sociologica* 35:1 (1992) 33-46, aldaar 36;

<sup>16</sup> E. Shills, *The Intellectuals and the Powers, and Other Essays*, (2e druk; Chicago 1974) 3-9 en 15.

<sup>17</sup> P. Johnson, *Intellectuals* (New York 1988); P. Hollander, 'Intellectuals East and West', *Society* 24:4 (1990) 82-89.

<sup>18</sup> Zie o.a.: Eyerman, 'Intellectuals Framework', 36-7; Richard Posner, *Public Intellectuals. A Study of Decline* (Harvard 2001); Thomas Sowell, *Intellectuals and Society* (New York 2009), 35.

de intellectueel is verschilt per tijd en plaats, zij gaan er dus van uit dat het idee van de intellectueel (voor een gedeelte) een sociale constructie is. Het is, naast een rol die gespeeld wordt, ook een ideaalbeeld dat door historische actoren, waaronder de intellectueel zelf, vorm gegeven wordt. De belangrijkste rol van de intellectueel blijft het bereiken van een breed publiek met als doelstelling de publieke opinie te beïnvloeden. Een intellectueel kan op twee manieren bestudeerd worden volgens Eyerman. Ten eerste kan gekeken worden naar hoe intellectuelen hun taak vervullen. Daarnaast kan de manier waarop personen streven naar het zijn van een intellectueel en de manier waarop zij zich gedragen onderzocht worden.<sup>19</sup>

## 1.2 Een korte samenvatting van Spenglers ideeën.

In het tweedelige boek *der Untergang des Abendlandes*, waarvan het eerste deel verscheen in december 1917 en het tweede deel vijf jaar later, zette Spengler zijn wereldbeschouwing uiteen. Zijn doel was om de 'metafysische structuur van de historische mensheid' bloot te leggen om zo 'het verloop van de geschiedenis op voorhand te bepalen'.<sup>20</sup> Volgens Spengler hadden historici tot dan toe de fout gemaakt de geschiedenis natuurkundig te benaderen, dat wil zeggen dat zij op zoek waren naar causaliteit. Een geschiedenis die slechts opeenvolgende gebeurtenissen beschreef en daarvoor een verklaring zocht was in zijn ogen oppervlakkig. Elke gebeurtenis in het verleden, elke uiting van cultuur heeft een diepere, achterliggende betekenis die als symbool begrepen moest worden.<sup>21</sup> Het was daarom dat hij als een dichter te werk ging, zijn morfologische methode keek hij af bij de poëet Johann Wolfgang Goethe. Die zag de wereld als een organisme, dat beschreven diende te worden, en niet wiskundig of natuurkundig verklaard moest worden.<sup>22</sup> De wereld had tot dan toe acht grote beschavingen gekend volgens Spengler. Zij kenden een vergelijkbare levensloop als dat van een plant, zij groeiden en bloeiden alvorens af te sterven. Elk van deze beschavingen had een unieke ziel met een eigen essentie, die het mogelijk maakte dat zij zich (cultureel) op verschillende manieren uitte. De culturele uitingen konden als een symbool gezien worden van de ziel van een beschaving. Het bestuderen van gebeurtenissen en alles wat een beschaving voortbracht verschaftte dus een inzicht in

---

<sup>19</sup> Jeremy Jennings, 'Intellectuals and Political Culture', *The European Legacy* 5:6 (2000) 781-794, aldaar 781-785; Ron Eyerman, 'Intellectuals and cultural trauma', *European Journal of Social Theory* 14:4 (2011) 453-367, aldaar 453-455; Eyerman, 'Intellectuals Framework', 34-37.

<sup>20</sup> Spengler, *Ondergang Avondland I*, 16.

<sup>21</sup> Ibidem, 20 en 73-78.

<sup>22</sup> Ibidem, 15 en 45-46.



de beschavingsziel. Elke beschaving was uniek en verschilde qua innerlijk en uiterlijk van de voorgaande. Ondanks de verschillen, doorliepen zij dezelfde levenscyclus. De fase waarin een beschaving zich bevond determineerde het gedrag van de beschaving.<sup>23</sup> Tijdens de opkomende fase van een beschaving was zij naar binnen gericht en scheppend. Deze scheppende fase noemde de Duitser de cultuur fase. Dat wil zeggen dat instituties, kunst, filosofie of religie (eigenlijk alles wat de beschaving voortbracht) zich ontwikkelden. Op een gegeven moment, na zo'n 800 jaar, bereikte de beschaving haar hoogtepunt. Dan werd de mooiste kunst gemaakt, werd het politieke systeem vervolmaakt en werd de filosofie of religie voltooid. Na dit hoogtepunt was de beschaving uitgebloeid, ze verloor haar scheppende vermogen en verviel langzaam, deze fase noemde Spengler civilisatie.<sup>24</sup> De politiek kwam in dienst te staan van het geld, de kunst werd slechter en de filosofie en religie bekritiseerden nog slechts het bestaande wereldbeeld zonder die te verbeteren. De ontwortelde wereldstad, waar winstbejag de waarden had verdreven, teerde nog slechts op het achterland. Het internationale kapitaal ging de pers en het parlement overheersen. Aangezien de beschaving niet meer kon scheppen, maar slechts parasiteren, was een fase van imperialisme onontkoombaar. In de allerlaatste periode van een beschaving stonden caesars op, zij plaatsten zichzelf boven de wet en waren in staat de macht van het internationale kapitaal te overwinnen. Zij waren zelfs zo groot dat zij staten konden overstijgen. Met de caesars stierf een beschaving, het was dan wachten tot er een compleet nieuwe beschaving opstaat.<sup>25</sup>

Spenglers cultuurfilosofie was pessimistisch, elke beschaving was namelijk gedoemd ten onder te gaan. Wat was de drijvende kracht achter de opkomst en ondergang van beschavingen? Volgens Spengler was er een kosmische oerkracht, hij noemde deze het lot, die het verloop van de geschiedenis bepaalde. Het lot determineerde hoe de ziel van een cultuur eruit zag en hoe deze tot uiting kwam. Hoe en waar de geest van een cultuur tot uiting kwam was volgens Spengler toeval. Een voorbeeld kan deze opvatting verduidelijken. De fase waarin de westerse beschaving groeide kwam tot een einde rond 1800 met de komst van Napoleon, hij zorgde voor het aanbreken van de civilisatieperiode. Het is volgens Spengler toeval dat juist Napoleon deze periode liet aanbreken. Het had net zo goed een ander

---

<sup>23</sup> Spengler, *Ondergang Avondland I*, 181-182 en 193-201.

<sup>24</sup> Waar in deze scriptie het woord beschaving wordt gebruikt, hanteert Spengler de term *Kultur*. De term gebruikt hij echter ook om aan te geven dat een beschaving zich in een ontwikkelingsfase bevindt. De Nederlandse vertaling volgt Spengler en gebruikt het woord cultuur op dezelfde manier. Om het voor de lezer overzichtelijker te maken is er in deze scriptie gebruik gemaakt van de termen beschaving en cultuur (periode/fase) om beide fenomenen een eigen term te geven. De term civilisatie wordt in deze scriptie hetzelfde gebruikt als door Spengler (*Zivilisation*) en de Nederlandse vertaler.

<sup>25</sup> Spengler, *Ondergang Avondland I*, 45-78

persoon, of gebeurtenis kunnen zijn, het had zelfs in een compleet ander land kunnen gebeuren. Dat de civilisatieperiode zou aanbreken was echter onvermijdelijk.<sup>26</sup>

Over het algemeen hadden beschavingen weinig invloed op elkaar volgens Spengler. Zij konden elkaars unieke ziel niet veranderen, maar waren wel in staat elkaar oppervlakkig vorm te geven. Dat wil zeggen dat een beschaving culturele uitingen overnam, die geproduceerd waren door een oudere beschaving. Deze uitingen waren het unieke product van de ziel van de oudere beschaving. De culturele uitingen die de jongere beschaving overnam of kreeg opgelegd werkten verstikkend voor deze beschaving. Zij kreeg immers niet voldoende de mogelijkheid om haar eigen ziel te uiten in zuivere, eigen uitdrukkingsvormen. De ziel van de beschaving kon dan niet volledig tot bloei komen, de beschaving groeide als het ware scheef. Dit proces van culturele scheefgroei en niet verwerkelijkte mogelijkheden noemde Spengler een pseudomorfose. De Arabische beschaving was volgens hem een voorbeeld van een pseudomorfose. Uitingen van voorgaande beschavingen, zoals de Babylonische en die van de Grieks-Romeinse oudheid, bepaalden het uiterlijk van de Arabische beschaving. Vanwege een gebrek aan eigen uitingen was het moeilijk om de Arabische ziel te interpreteren. In Rusland zag hij een eigentijds voorbeeld van een pseudomorfose<sup>27</sup>

Volgens de Duitse filosoof maakte hij zelf onderdeel uit van de Faustische of Westerse beschaving.<sup>28</sup> Spengler zag in de mythische figuur Faust, waar zijn grote voorbeeld Goethe een bewerking van schreef, de belichaming van de Westerse ziel. Volgens de mythe was Faust een eenzame wetenschapper die streefde naar onbereikbare kennis en rijkdom. Om dit doel te bereiken was hij bereid om een pact met de duivel te sluiten. De Faustische beschaving was rond het jaar 1000 in West-Europa ontstaan. Zij was een wordende beschaving en was zich bewust van haar eigen verleden. Door haar dynamische karakter was zij gericht op verandering en progressie.<sup>29</sup> Het oersymbool van de Faustische ziel was 'de grenzeloze ruimte'.<sup>30</sup> De ziel, die in essentie ook individualistisch en wilskrachtig was, wilde deze grenzeloze ruimte overwinnen. Deze ruimte werd niet alleen als iets fysieks gezien, maar ook als iets mentaals. De westerse ziel zocht voortdurend naar nieuwe kennis en techniek om beide ruimtes te veroveren. Daarom waren de ontdekkingsreizen van Columbus, de poolexpedities en bergbeklimmen typische voorbeelden van het veroveringsaspect van de Westerse ziel. In de kunst uitte deze ziel zich door de bouw van gotische kerktorens, die de ruimte verticaal veroverden, en het

---

<sup>26</sup> Spengler, *Ondergang Avondland I*, 193-220.

<sup>27</sup> Spengler, *Ondergang Avondland II*, 217-218 en 221-226.

<sup>28</sup> Spengler, *Ondergang Avondland I*, 401.

<sup>29</sup> Ibidem, 22-29.

<sup>30</sup> Ibidem, 429.

perspectief in de westerse schilderkunst, die horizontaal veroverde. Het hoogtepunt had de Faustische beschaving beleefd in de 18<sup>e</sup> eeuw. Op geestelijk niveau waren Kant en Goethe de sluitstenen van het westerse denken. Artistiek gezien vond de Westerse ziel haar vervolmaking met de klassieke muziek van Bach en Mozart. Het absolutisme was de bekroning op politiek gebied, waarbij platteland en stad een eenheid vormden en de adellijke elite de staat in goede banen leidde. Spengler constateerde tot zijn spijt dat Napoleon door het lot was uitverkoren om de cultuurfase af te sluiten en het startsein te geven voor het aanbreken van de civilisatiefase. Dat betekende dat het scheppende vermogen van de beschaving verloren was gegaan. De kunst werd zielloos en kon nog slechts van mode naar mode leven, Spengler had dan ook niets op met moderne kunst. Op politiek gebied had 'de geest van het geld' de heerschappij overgenomen wat zich vertaalde in een democratie die slechts deelbelangen behartigde. Er was niemand meer die boven de partijen kon staan. Het verlies aan scheppend vermogen leidde tot een politiek van territoriale en financiële veroveringen. De overgang betekende op geestelijk gebied dat materialisme, positivisme en rationalisme dominant werden over religie en innerlijke beleving. Wetenschap en utilitarisme kwamen dan centraal te staan. Het doorgeschoten rationalisme liet de religie en eeuwenoude waarden los. De geciviliseerde mens leefde in de kosmopolitische stad, slechts op zoek naar uiterlijkheden en materialisme, maar was vervreemd geraakt van zijn natuurlijke omgeving.<sup>31</sup> Praktisch leidde dit ertoe dat socialisme en liberalisme de dominante stromingen waren geworden in de westerse beschaving. Deze stromingen waren met hun rotsvaste vooruitgangsgeloof en utopisme de seculiere nakomelingen van het christendom. Zij waren twee verschillende kanten van dezelfde materialistische medaille.

### 1.3 Spengler als intellectueel

Ondanks de constatering van de Duitse cultuurpessimist dat hij zich in een periode van verval bevond, zat hij niet bij de pakken neer. De nieuwe situatie moest geaccepteerd worden en men moest zich naar de nieuwe realiteit gaan gedragen. Aanvankelijk hield Spengler zich met kunst en literatuur bezig, hij schreef romans en toneelstukken.<sup>32</sup> Dat deze flopten kon hij verklaren aan de hand van zijn eigen filosofie. In de tijd van civilisatie werd er immers niets relevants meer gecreëerd op kunstzinnig of intellectueel vlak. Het zou dus een verspilling van zijn tijd en zijn talent zijn om zich met kunst bezig te

---

<sup>31</sup> Spengler, *Ondergang Avondland I*, 78-91.

<sup>32</sup> Boterman, *Spengler Cultuurpessimist*, 7-22.

houden. De periode van civilisatie was een tijd van materialisme, waar de strijd om leven en dood centraal stond. Er was alleen nog territoriale en materiële verovering mogelijk, daarom was er behoefte aan daadkrachtige mensen die handelend optraden, Spengler noemde dit type mens de 'feitenmens'. Met zijn boek wilde hij bewerkstelligen dat zijn landgenoten accepteerden dat zij in een civilisatieperiode leefden. De filosoof mocht geen wereldvreemde denker meer zijn maar moest actief betrokken zijn bij de maatschappij en zich bezig houden met het leger, de politiek en de techniek.<sup>33</sup> Spengler beoogde met zijn publicaties de Duitse opinie te beïnvloeden en werd een van de belangrijkste intellectuelen uit de Weimar Republiek.

Oswald Spengler stelde zijn filosofie in dienst van een nationalistische-conservatieve ideologie. Duitsland en Engeland waren volgens Spengler verwikkeld in een strijd om de macht binnen de Faustische beschaving, aangezien hij dacht dat Duitsland vitaler en jonger was dan Engeland verwachtte hij dat Duitsland de overwinning zou behalen. Het was de bedoeling dat Duitsland een groot wereldimperium zou stichten met kolonies in Afrika. Om deze strijd te winnen was het noodzakelijk dat Duitsland industrieel zou moderniseren, want anders zou het marxisme of liberalisme (die hij beide als een Engels product zag) overwinnen. Als conservatief moest hij niets hebben van beide ideologieën. Hij wantrouwde ideologieën die geloofden in vooruitgang en in de maakbaarheid van de samenleving. Het individualisme van het liberalisme en het anti-hiërarchische van het marxisme en socialisme stuitte hem tegen de borst. Spengler was fel tegen het parlementaire systeem en de democratie. Parlementarisme was over haar hoogtepunt heen en bovendien als Frans en Engels verschijnsel ongeschikt voor de Duitse cultuur. De Duitse Rijksdag was banaal en slechts een schijn democratie in zijn ogen. Politieke partijen vertegenwoordigden alleen deelbelangen en dienden niet de algemene zaak. Spengler verafschuwde de Weimar Republiek, hij hield de sociaaldemocraten, verantwoordelijk voor de nederlaag in de Eerste Wereldoorlog. In zijn politieke geschrift *Preussentum und Sozialismus* pleitte hij voor een nieuwe elite die de ideologische politici moest vervangen. Deze elite moest pure machtspolitiek bedrijven, hoefde zich niet bezig te houden met ethiek, en moest individuele en deelbelangen ondergeschikt maken aan het Duitse belang.<sup>34</sup>

Spengler was als intellectueel erg populair in zowel binnen- als buitenland. De boodschap van *de ondergang van het Avondland*, die voorspelde dat ondanks het culturele verval Duitsland een leidende rol wachtte binnen de westerse beschaving, gaf hoop aan het gedemoraliseerde Duitsland van vlak na

---

<sup>33</sup> Spengler, *Ondergang Avondland I*, 64-73.

<sup>34</sup> Boterman, *Spengler Cultuurpessimist*, 123-153.

de Eerste Wereldoorlog.<sup>35</sup> Hoewel de wetenschappelijke wereld over het algemeen negatief oordeelde over *der Untergang des Abendlandes* sloeg het bij het bredere publiek aan.<sup>36</sup> Buiten Duitsland vergaarde Spengler ook bekendheid, zo maakte de filosoof Ortega Y Gasset, die zelf ook niet vies was van een flinke dosis cultuurkritiek, het Spaanse publiek met Spengler bekend door zijn werk te vertalen en in te leiden.<sup>37</sup> In Nederland werd hij vanaf 1921 populair. Toch waren weinigen écht bekend met zijn werk, velen brachten zijn ideeën terug tot de titel om over de opgang of ondergang van de Nederland te prediken.<sup>38</sup> Huizinga laat in een bespreking weinig heel van *De ondergang van het Avondland*, hij moet niet veel hebben van Spenglers slordige omgang met de feiten. Toch prijst Huizinga Spenglers aanval op het vooruitgangdenken en de 'platten evolutiewaan'.<sup>39</sup>

Spengler werd een van de belangrijkste intellectuelen binnen de *Konservative Revolution*. Deze brede conservatieve beweging was revolutionair, omdat het streefde naar de beëindiging van de Weimar Republiek en de democratie in Duitsland. De *Konservatieve Revolution* wilde zijn doelstellingen buiten het parlement om bereiken. De beweging had dan ook vooral invloed op niet-parlementaire organisaties. In de ogen van deze conservatieven was het land verziekt door het liberalisme, dat door zijn individualisme mensen van hun omgeving vervreemde, en het marxisme, dat afbreuk deed aan de natuurlijke hiërarchie en het gezag. De conservatief-revolutionairen dachten dat de culturele eenheid slechts hersteld kon worden door een derde weg te implementeren die elementen van liberalisme, socialisme en conservatisme combineerde.<sup>40</sup> Hoewel Spenglers doelen en ideeën nauw aansloten bij die van de *Konservatieve Revolution*, en hij ook deel van deze beweging uitmaakte, geloofde hij niet dat het verleden opnieuw tot leven kon worden gewekt. Spengler zag het als zijn intellectuele taak om Duitsland te redden. Zijn ideeën werden vooral enthousiast ontvangen door de vooroorlogse elite van het leger, ambtenarenapparaat en industrie, maar ook onder jonge conservatieve revolutionairen was hij populair.<sup>41</sup> In de jaren twintig raakte Spengler nauw betrokken bij de rechts-conservatieve elites uit het Ruhrgebied en Beieren. Spengler steunde hun zaak door propaganda te maken, pogingen te verrichten om paramilitaire organisaties beter te laten

---

<sup>35</sup> De eerste editie ging meer dan 100.000 keer over de toonbank in de Weimar Republiek, zie: C. Rojek, 'The *longue durée* of Spengler's thesis of the decline of the West', *European Journal of Social Theory* (2017) 1-16, aldaar 2.

<sup>36</sup> Boterman, *Spengler Cultuurpessimist*, 112,178.

<sup>37</sup> J. Walgrave, *De wijsbegeerte van Ortega Y Gasset* (4<sup>e</sup> druk; Haarlem 1967) 18.

<sup>38</sup> M. Brolsma, 'Bespiegelen over de ondergang van het Avondland. Een casestudy naar cultuurtransfer in Nederlandse tijdschriften', *Tijdschrift voor tijdschrift-studies* 24 (2008) 30-53, aldaar 47-48.

<sup>39</sup> J. Huizinga, 'Twee worstelaars met den Engel' *De Gids* jaargang 85 (1921), 454-487, aldaar 485-486, [http://www.dbnl.org/tekst/\\_gid001192101\\_01/\\_gid001192101\\_01\\_0063.php](http://www.dbnl.org/tekst/_gid001192101_01/_gid001192101_01_0063.php) (geraadpleegd op 17-5-2018).

<sup>40</sup> Boterman, *Spengler Cultuurpessimist*, 187-191.

<sup>41</sup> Ibidem, 191 en 203-204.

samenwerken en door (tevergeefs) te trachten om de rechts-nationalistische pers uniformer te maken.<sup>42</sup>

De relatie tussen Spengler en de Nazi's was ambigu. Met zijn aanvallen tegen de democratie en de Weimar Republiek heeft hij het naziregime indirect geestelijk voorbereid, ook waren zowel de nazi's als Spengler een voorstander van een imperialistisch Duitsland. Toch waren er inhoudelijk ook verschillen. De NSDAP was volgens hem té idealistisch, bovendien had hij als conservatief een hekel aan de centrale positie die de massa innam in het nationaalsocialisme. Het nationaalsocialisme was volgens hem de ultieme consequentie van het socialistische gelijkheidsstreven en het liberaal-rationalistische vooruitgangsgeloof. Van de rassenleer en het daaraan gekoppelde antisemitisme moest de conservatieve filosoof niets hebben. De nazi's hebben geprobeerd om Spengler voor het nationaalsocialistische karretje te spannen. Goebbels heeft tot twee maal toe een vergeefse poging gedaan Spengler propaganda te laten maken voor de NSDAP. Op zijn beurt ondernam Spengler pogingen om een gidsfunctie te vervullen voor de partij, die op niets uitliepen. Zijn laatste boek *Jahre der Entscheidung*, dat in 1932 werd geschreven maar pas verscheen in 1933, bevatte kritiek op de nazibeweging. Aanvankelijk werd het boek doodgezwegen door de net aan de macht gekomen nazi's, maar na verloop van tijd werd het in de nationaalsocialistische pers afgefakkeld. Na de nacht van de lange messen, waarbij oude politieke vrienden van Spengler werden uitgeschakeld, trok de profeet zich terug uit het publieke debat. Uit ongepubliceerde werken blijkt zijn intense haat tegenover Hitler en het nationaalsocialisme. De antidemocraat eindigde zelfs met het betreuren van de teloorgang van de parlementaire controle, waardoor de macht van de nazipartij ongelimiteerd werd.<sup>43</sup>

Hoewel Spengler zichzelf niet als intellectueel zag, was hij er wel degelijk een volgens de definitie van Posner en Sowell. In de ogen van deze wetenschappers is iemand een intellectueel als deze zijn ideeën aan een breder publiek wil verkopen in de hoop hun denken en gedrag te beïnvloeden.<sup>44</sup> Spengler wilde via zijn boeken, politieke geschriften en lezingen een rechts-conservatieve regering vestigen. In de jaren twintig maakte hij propaganda voor de *Konservatieve Revolution* met als doel de Franse aanwezigheid in het Ruhrgebied te beëindigen en de socialisten uit de toenmalige kabinetten te krijgen.<sup>45</sup> Ondanks het feit dat Spengler een intellectueel was, moest hij niets van intellectuelen hebben. Intellectuelen zijn zogenaamde causaliteitsmensen in zijn gedachtewereld. Zij ervaren het

---

<sup>42</sup> Boterman, *Spengler Cultuurpessimist*, 247-256.

<sup>43</sup> Ibidem, 289-337.

<sup>44</sup> Zie voetnoot 2.

<sup>45</sup> Boterman, *Spengler Cultuurpessimist*, 242-247 en 252-267.

leven niet, maar vormen slechts gedachten en theorieën over het leven. Deze theorieën hebben geen invloed op het verloop van de geschiedenis.<sup>46</sup> De volgende quote geeft Spenglers gedachte over intellectuelen goed weer: “Het is aanmatigend als een ideoloog met zijn pen of zijn woorden in plaats van systemen te bouwen wil ingrijpen in de werkelijke lotgevallen van volkeren- een verwaandheid overigens die in onzekere tijden, zoals de Attische verlichting of de Franse en Duitse revolutie, maar al te vaak voorkomt.”<sup>47</sup> Zelf presenteerde Spengler zich dan ook niet als een intellectueel. Naar eigen zeggen stond hij met zijn analyse boven alle partijen en was dus geen ideoloog. In tegenstelling tot de causaliteitsmensen beschreef hij de wereld in plaats van die te overdenken.<sup>48</sup> Door te claimen dat hij de toekomst op voorhand kon verklaren zette hij zichzelf neer als een profeet.<sup>49</sup>

---

<sup>46</sup> Spengler, *Ondergang Avondland II*, 25-32.

<sup>47</sup> Ibidem, 27.

<sup>48</sup> Spengler, *Ondergang Avondland I*, 45-46.

<sup>49</sup> Ibidem, 16.

## 2. Spengler na zijn dood

De dood van Spengler en het einde van het interbellum betekende geenszins dat zijn ideeën verloren gingen. Naoorlogse auteurs, advocaten, academici, politici, activisten, cultuurcritici en cultuurpessimisten bleven bekend met zijn werk. In de jaren zestig en zeventig werd hij gelezen vanwege de toenmalige angst voor overbevolking en de verspreiding van het communisme.<sup>50</sup> De Duitse filosoof Heidegger liet zich door Spenglers *der Mensch und die Technik* inspireren toen hij zijn ideeën over de invloed van technologie op de mensheid ontwikkelde. Hij was het met Spengler eens dat de ontwikkeling van de technologie ervoor had gezorgd dat de natuur door de mens nog slechts werd gezien als een hulpbron zonder intrinsieke waarde.<sup>51</sup> Neomarxistische filosofen als Marcuse en Adorno konden zich vinden in zijn cultuurdiagnose, maar wezen zijn morfologische methode af.<sup>52</sup> Vooral Adorno heeft Spengler uitstekend weerlegd. In het beroemde werk *The Clash of Civilizations* (1993) van de academicus Samuel Huntington kwam Spenglers idee van beschavingen in een aangepaste variant terug. Spengler heeft ook de politicoloog John Farrenkopf beïnvloed. De politicoloog gebruikte argumenten uit het werk van Spengler om Huntingtons thesis onderuit te halen, hij zag in de Duitse filosoof zelfs een multiculturalist en milieuactivist *avant la lettre*.<sup>53</sup> Spengler heeft ook invloed gehad op de republikein Henry Kissinger, die minister van buitenlandse zaken was onder Nixon en Ford tussen 1973 en 1977. In zijn bijna 400 pagina's tellende scriptie (!) verzoende hij het determinisme van Spengler en Toynbee met de vrije wil zoals Kant die voor ogen stond.<sup>54</sup> Het is dus duidelijk dat Spenglers veelomvattende werk en zijn onheilsboodschap aantrekkelijk is voor een gevarieerde groep denkers. Gezien de inhoud van deze scriptie, die draait om de overeenkomsten

---

<sup>50</sup> M. Hughes-Warrington, *Fifty Key Thinkers on History* (3e druk; New York 2015) 287.

<sup>51</sup> R. Irwin, *Heidegger, Politics and Climate Change. Risking It All* (New York 2008), 20, 34-35 en 138.

<sup>52</sup> Rojek, 'longue durée Spengler's', 1 en 10-12.

<sup>53</sup> J. Farrenkopf, 'Spengler's Theory of Civilization', *Thesis Eleven* 62:1 (2000) 23-38; voor Spengler als multiculturalist en milieuactivist zie: 24 en 28-29; Voor gebruik van Spenglers theorie om Huntington onderuit te halen zie 31-37.

<sup>54</sup> G. Cleva, *Henry Kissinger and the American approach to foreign policy* (Lewisburg 1989) 30-33 en 42; T. Noer, 'Henry Kissinger's Philosophy of History', *Modern Age* 19:2 (1975) 180-189.



tussen Spengler op Baudet, zal deze paragraaf zich echter slechts bezig houden met de manier waarop de rechterflank van het politieke spectrum is omgegaan met de erfenis van de Duitse dichter-profeet.

De Verenigde Staten en de Sovjet Unie waren in de eerste decennia na de Tweede Wereldoorlog de enige twee overgebleven grootmachten, zij hielden elkaar in evenwicht zonder tot een directe confrontatie te komen. De spanningen die tijdens de Koude Oorlog ontstonden waren niet alleen gebaseerd op macht, maar ook op conflicterende ideologieën. Het door Spengler zo verafschuwde communisme en liberalisme werd aangehangen en verspreid door respectievelijk de SU en de VS. Voor neofascisten, die het liberalisme en socialisme afkeurden, bood Spengler, in combinatie met nazistische ideeën een alternatief voor beide ideologieën. Zo synthetiseerde de Amerikaanse advocaat, politiek-activist en antisemiet Francis Parker Yockey (1917-1960) Spengler en het nazistische gedachtegoed in zijn boek *Imperium* uit 1948. In navolging van Spengler zag hij de Westerse beschaving als een cultureel organisme dat in een periode van civilisatie terecht was gekomen en daarom een imperium moest stichten.<sup>55</sup> Hitleriaans was zijn idee dat het westen werd bedreigd door parasiterende Joden.<sup>56</sup> Volgens hem controleerden zij zowel de VS als de Sovjet unie door middel van hun oppervlakkige materialistische liberalisme en communisme. De ziel van de Russische beschaving, hier was hij weer Spengleriaans, was in zijn ogen primitief en religieus. Het communisme dat hen werd opgelegd was Westers van aard en paste niet bij Rusland. Omdat de joden dit niet passende communisme oplegden ontstond een pseudomorfose. Ook in Spenglers ogen was Rusland een pseudomorfose, hoewel het land dat in zijn ogen al vóór de Russische Revolutie van 1917 was. Europa zou materieel zwakker zijn dan Rusland, hiermee bedoelde Yockey dat het Russische leger Europa zou kunnen bezetten. Rusland zou Europa echter niet spiritueel kunnen overheersen. Amerika zou dit wel kunnen, daarom zag hij Amerika als een grotere bedreiging dan Rusland voor Europa. De enige manier waarop Europa zich kon redden was door neutraal te blijven en een imperium te stichten.<sup>57</sup> Het idee dat de Europese ziel niet kon worden aangetast door een Russische overheersing is typisch Spengleriaans. De opvattingen van Spengler over ras werden ook overgenomen door Yockey. Een ras werd niet bepaald door fysieke kenmerken en genetica, zoals de Nazi's dachten, maar door het

---

<sup>55</sup> K. Bolton, 'Francis Parker Yockey. Stalin's Fascist Advocate', *International Journal of Russian Studies* 3:2 (2010) 9-35, aldaar 12.

<sup>56</sup> Richard Thurlow, 'Destiny and Doom. Spengler, Hitler and 'British' fascism', *Patterns of Prejudice* 15:4 (1981) 17-33, aldaar 32.

<sup>57</sup> Bolton, 'Francis Parker Yockey', 12-13, 16-17 en 24.

kosmische idee een lot te delen.<sup>58</sup> Ras was dus iets spiritueels en op deze manier keek Yockey er ook naar.<sup>59</sup>

Yockeys ideeën vonden gehoor in Duitsland en Engeland, in Amerika werd er nauwelijks naar hem geluisterd. Yockey steunde de bezetting van de Sovjet Unie van Oost-Europa, hij zag deze bezetting als een tegengewicht tegen de militaire bezetting van Europa door de VS. Yockeys boodschap van een neutraal Europa vond steun bij Duitse antibolsjewistische veteranen uit de Tweede Wereldoorlog. De Amerikaan onderhield goede contacten met de *Sozialistische Reichspartei* en zijn stichter majoor generaal Otto Remer. Deze partij wilde de Amerikaanse invloed over West-Duitsland beëindigen, werkte samen met de Sovjet-Unie en beschuldigde Amerika ervan de Holocaust te hebben verzonnen. Nadat de *Sozialistische Reichspartei* zetels bemachtigde in een aantal *Landstagen* werd de partij in 1952 verboden. Yockey schreef voor het partijblad van de *Sozialistische Reichspartei* waarin hij pleitte voor een neutrale houding ten opzichte van Rusland, deze geschriften werden in beslag genomen en vernietigd door de Duitse autoriteiten.<sup>60</sup> De Britse politiek activist John Tyndall was leider van de extreemrechtse en fascistische politieke partijen *British National Party* en *National Front* van de jaren zeventig tot en met de jaren negentig. Yockeys *Imperium* had invloed op Tyndal, hoewel hij de plannen van de Amerikaan voor een Europees rijk niet deelde. Wat hij in de eerste plaats van Spengler via Yockey overnam was het idee dat de beschaving in verval was. Het was niet ondenkbaar dat de nationalist Tyndal verval diagnosticeerde, Groot-Brittannië was immers niet meer de wereldmacht van weleer. Door de dekolonisatie van na de Tweede Wereldoorlog was het Britse Rijk uitelkaar gevallen. Tyndal nam niet alleen het ondergangsvertoog over, hij zag het liberalisme in navolging van Yockey als een uiting van decadentie, dat moest worden vervangen door een autoritair regime. Een derde idee van Spengler, die via Yockey bij Tyndall terecht kwam was de aanname dat ras een geestelijk verschijnsel was, een geen fysiek kenmerk zoals Tyndall in navolging van Hitler aanvankelijk dacht. Waar Tyndall voorheen zijn plannen om Joden en migranten uit de Britse voormalige koloniën uit te sluiten onderbouwde door te stellen dat zij fysiek inferieur waren, zei hij later dat hun innerlijke geest minderwaardig was.<sup>61</sup> Via een tussenweg belandde Spengler dus in het Britse neofascisme, dat door zijn invloed wat gematigder van toon werd.

---

<sup>58</sup> Spengler, *Ondergang Avondland II*, 190-191.

<sup>59</sup> Thurlow, 'Destiny Doom', 29-31.

<sup>60</sup> Ibidem, 24-26.

<sup>61</sup> Ibidem, 31-33.

Spengler heeft niet alleen veel invloed gehad op het naoorlogse fascisme, hij kan ook als een van de voorouders van Nieuw Rechts in Europa worden gezien. Onder de naam *Nouvelle Droite* begon deze politieke beweging in het Frankrijk van de jaren zestig als tegenreactie op Nieuw Links. Hierna verspreidde zij zich over het hele Europese continent. In Frankrijk heeft deze beweging invloed gehad op *Front National*. Europees nieuw rechts ziet de samenleving als een organisch geheel. De moderniteit vormt een bedreiging voor dit organische geheel. Dat komt omdat egalitarisme het uitgangspunt van de moderniteit is. Het marxisme en liberalisme zijn hier uit voort gekomen, zij bedreigen de natuurlijk, hiërarchisch gevormde samenleving. Deze twee ideologieën zijn materialistisch en oppervlakkig, omdat ze alles reduceren tot nut en efficiëntie. Nieuw rechts levert ook kritiek op individualisme, kapitalisme en de wereldwijde (militaire) aanwezigheid van de VS. Europees Nieuw Rechts verschilt dus behoorlijk van Amerikaans neoconservatisme.<sup>62</sup> Nieuw rechts deelt met Spengler de afwijzing van het idee dat er één universele geschiedenis is. Elke beschaving heeft zijn eigen geschiedenis en eigenheid. Spengler staat met zijn cultuurdiagnose aan de basis van deze beweging. Ook Nieuw Rechts is van mening dat voor Europa de tijd van civilisatie is aangebroken, er wordt aangenomen dat het oude continent in een tijd van sociaal, politiek en moreel verval leeft.<sup>63</sup>

Ook Amerika kent sinds kort een rechtse beweging die overeenkomsten vertoont met Europa's Nieuw Rechts. De zogenoemde *alternative right* (vaak afgekort tot *alt-right*) is naar eigen zeggen geïnspireerd door de *Nouvelle Droite* uit Frankrijk, door de Spengleriaanse fascist Julius Evola en Oswald Spengler zelf. De *alt-right* nieuwswebsite *Breitbart* is vier jaar lang voorgezeten door Steve Bannon, die daarna de presidentiële campagne leidde van Donald Trump. De invloed van deze beweging reikt(e) dus zelfs tot in het Witte Huis. Deze beweging ziet zichzelf als natuurlijk conservatief, wat inhoudt dat een homogene bevolkingssamenstelling verkozen wordt boven diversiteit. Stabiliteit, hiërarchie en orde zijn voor hen belangrijkere waarden dan verandering en gelijkheidsstreven. Zij geven een zwaarder gewicht aan identiteitspolitiek dan aan economisch beleid. Voor hen zijn de vrije markt en economische efficiëntie oppervlakkig en moet deze niet de vrije hand krijgen als deze een bedreiging vormt voor de Westerse cultuur. Het behoud van de Westerse cultuur is voor hen een prioriteit. Zij zien immigratie als een bedreiging omdat de koppeling wordt gemaakt tussen ras en cultuur. Volgens hen ordenen bevolkingsgroepen zich naar hun eigen cultuur. De komst van nieuwkomers zorgt in hun ogen voor de degeneratie en vervanging van de witte Amerikaanse cultuur. De ineenstorting van de Sovjetunie zorgde dan wel voor de verdwijning van het politieke en economische aspect van het

---

<sup>62</sup> T. Sunic, *Against Democracy and Equality. The European New Right* (3e editie; London 2011) 53-68.

<sup>63</sup> Sunic, *European New Right*, 91-98.

marxisme, maar volgens *alt-right* is het culturele aspect ervan, het zogenaamde cultureel marxisme, in stand gebleven. Het doel van deze ideologie zou de ondermijning van de westerse beschaving zijn, dit zou het niet willen bereiken door de blanke (mannelijke) cultuur aan te vallen. Dit doet het cultureel marxisme door het traditionele familieverband, de relaties tussen man en vrouw en traditionele culturele waarden onder druk te zetten. Universiteiten, scholen en Hollywood zouden zijn geïnfiltreerd door deze beweging, waar ook het huidige feminisme deel van uitmaakt. *alt-right* ziet de huidige tijd als een tijd van morele degeneratie en verval, daarmee sluit zij aan bij het ondergangsvertoog van Spengler. Zij verschilt van Spengler in die zin dat zij gelooft dat de beweging in staat is een ommekeer te bewerkstelligen.<sup>64</sup> Vanwege de grote overeenkomsten tussen het Europese nieuw rechts en *alt-right* kan er gesproken worden van een nieuwe internationale, rechtse beweging, die overigens niet verenigd of eenduidig is.

De nieuwe rechtse bewegingen zijn echter niet makkelijk te plaatsen op de klassieke politieke indeling van links en rechts, omdat deze uitgaat van economische standpunten. Bij hen staat de vraag niet centraal of de overheid een grote rol moet spelen in de economie en hoe de welvaart verdeeld moet worden. De kern van hun denken draait om identiteit, soevereiniteit en nationalisme. Het is daarom handiger om dit denken te plaatsen in een nieuwe politieke dimensie die politicoloog Gary Marks Tan/Gal noemt. Tan staat hier voor *traditionalism/authority/nationalism* en Gal voor *green/alternative/libertarian*, het draait hierbij om opvattingen over belangrijke, niet-economische onderwerpen. Tan staat wantrouwig tegenover verandering en wil de status quo behouden. Het draait daarbij om het behoud van tradities, hiërarchie en nationalisme. Zij zien kosmopolitisme, immigratie en supranationalisme als een bedreiging voor de nationale autonomie en tradities.<sup>65</sup> De nieuwe internationale rechtse beweging is vanwege zijn kritiek op het liberalisme en communisme niet rechts in te delen op de klassieke links/rechts indeling, maar past wel aan de Tan kant van de nieuwe politieke dimensie zoals Marks die heeft uitgedacht.

---

<sup>64</sup> A. Bokhari en M. Yiannopoulos, 'An establishment conservative's guide to the alt-right', *Breitbart* (29-3-2016) <http://www.breitbart.com/tech/2016/03/29/an-establishment-conservatives-guide-to-the-alt-right/> (geraadpleegd op 14-6-2018); Over cultuur marxisme: G. Warner, 'For the first time in history, 'conservatives' are at the forefront of cultural revolution', *Breitbart* (4-2-2015) <https://www.breitbart.com/london/2015/02/04/for-the-first-time-in-history-conservatives-are-at-the-forefront-of-the-cultural-revolution/> (geraadpleegd op 31-7-2018).

<sup>65</sup> G. Marks, e.a., 'Party Competition and European Integration in the East and West. Different Structure, Same Causality.', *Comparative Political Studies* 39:2 (2006) 155-175, aldaar 155-163.

## 3. Thierry Baudet en Oswald Spengler

### 3.1 Baudets Ideeën<sup>66</sup>

Thierry Baudet kan omschreven worden als een conservatieve intellectueel. Conservatieven verkiezen geleidelijke veranderingen boven revolutie. De overgang van de premoderne naar de moderne tijd wordt door het conservatisme geproblematiseerd. Deze overgang heeft dan wel voor materiële vooruitgang gezorgd, maar dat is voor een conservatief niet het belangrijkste. Het draait om het innerlijke leven van een mens. De materiële vooruitgang en het rationalisme hebben ervoor gezorgd dat de moderne mens van zichzelf en zijn omgeving vervreemd is geraakt. Tradities, de menselijke maat en het contact met de natuur zijn verloren gegaan. Om het vertrouwde te kunnen behouden en niet ontworteld te raken pleiten conservatieven dan ook voor langzame veranderingen en niet voor revoluties. Hoewel zij niet per se tegen het vrijheids- en gelijkheidsstreven van het liberalisme en socialisme zijn, zijn deze twee politieke opvattingen te oppervlakkig in hun ogen. Er is meer dan alleen een goed politiek systeem nodig om een maatschappij gezond te houden. Cultuur, de menselijke maat en tradities zijn van belang, ook al zijn deze niet altijd rationeel of nuttig van aard.<sup>67</sup> Baudet heeft, net als andere conservatieven, een holistische cultuuropvatting. Zijn analyses bevatten dan ook meer dan alleen opvattingen over de politiek, hij diagnosticeert de gehele Nederlandse samenleving. Zijn diagnose is alles behalve rooskleurig. Volgens hem staat onze gemeenschap, die hij de Oikos noemt onder druk.

Deze bedreigde Oikos, die hij ook het maatschappelijke thuis noemt, bestaat volgens hem uit drie dimensies: een politieke, een ethische en een esthetische. De politieke dimensie is een 'wij-gevoel',

---

<sup>66</sup> Deze scriptie probeert de ideeën van Baudet weer te geven, zonder deze inhoudelijke te toetsen. Voor een kritische, inhoudelijke bespreking van Baudets gedachtegoed zie: Hartmans, *Grondsop Verwarring*, 331-348.

<sup>67</sup> T. Baudet en Michiel Visser eds., *Conservatieve vooruitgang* (5<sup>e</sup> druk, Amsterdam 2017) 7-11.

het idee dat de inwoners van Nederland een natie vormen. Hij gebruikt het woord 'wij' zonder precies toe te lichten wie er wel en niet tot deze 'wij-groep' behoren. De tweede dimensie, de ethische, staat voor de wet- en regelgeving die geaccepteerd wordt door de 'wij'-groep. Het esthetische is het laatste onderdeel van de Oikos en staat voor de culturele traditie. Hiermee bedoelt Baudet 'Hoge Cultuur', zoals de kunst, architectuur en literatuur.<sup>68</sup> De grenzen van de zogenaamde Oikos worden op allerlei manieren bedreigd. De soevereiniteit van de natiestaat, als onderdeel van de politieke dimensie van de Oikos, wordt volgens Baudet bedreigd door allerlei supranationale organisaties, zoals de EU, de WTO en het Europese Hof voor de Rechten van het Mens. Een tweede bedreiging, die is gericht op de 'wij-groep', wordt gevormd door massa-immigratie en multiculturalisme. Massa-immigratie zet de cultuur en de eenheid van het volk onder druk, en zonder een collectief is een natiestaat onmogelijk. Bovendien stelt het multiculturalisme geen eisen aan nieuwkomers, zij integreren niet in de heersende cultuur, waardoor die verwatert. Bovendien liggen balkanisering en rechtspluralisme op de loer die de nationale eenheid verder aantasten.<sup>69</sup> Naast de politieke onteigening door supranationalisme en massa-immigratie, bedreigt het modernisme de spirituele eigenheid van de samenleving. Door de rationele omgang met dieren verdwijnt de menselijke maat: vlees is een industrieel product geworden, terwijl jagen, stierengevechten en vissen steeds verder worden bemoeilijkt. De connectie tussen mens en dier raakt verloren en daarmee onze 'laatste resten tragisch levensgevoel'.<sup>70</sup> Mooie rituelen en tradities uit het christendom hebben geen betekenis meer voor de moderne mens, daardoor raken we het traditionele levensgevoel kwijt en kunnen we ons niet meer verhouden tot onszelf. Ook porno en vibrators moeten het ontgelden, zij zorgen ervoor dat we van elkaar vervreemden. We worden slaaf van deze techniek.<sup>71</sup> De grootste bedreiging voor ons gevoel van geborgenheid is echter de moderne kunst volgens de FvD-voorman. De Westerse cultuur is al een eeuw onvruchtbaar en decadent, dat komt omdat moderne kunstuitingen vernieuwend moeten zijn in plaats van mooi. Moderne kunstenaars zetten zich af tegen de bestaande kunstuitingen die organisch gegroeid zijn.<sup>72</sup> De enige kunstvorm waar het verval nog niets is ingezet is de literatuur. Het volgende citaat geeft Baudets afkeer van moderne architectuur, muziek en kunst weer: "Het afval dat de modernistische ideologen er [hiermee bedoelt hij Rotterdam] sinds 1945 hebben neergezet heeft niets dan sociale ellende, culturele kaalslag en droefenis voortgebracht."<sup>73</sup>

---

<sup>68</sup> T. Baudet, P. Cliteur en G. Waling, 'Cultuur volgens Thierry Baudet. Met Paul Cliteur en Geerten Waling', *Youtube* (13-1-2017) [https://www.youtube.com/watch?v=1k\\_3iKFB-6U](https://www.youtube.com/watch?v=1k_3iKFB-6U) (geraadpleegd op 31-5-2018) min 25:00-26:00.

<sup>69</sup> Baudet, *de aanval op de natiestaat* (Amsterdam 2012), voor dreiging van supranationalisme zie 119-128, 154-194 en 204-221; voor bedreiging immigratie en multiculturalisme zie 222-243.

<sup>70</sup> Baudet, *Oikofobie*, 201-209.

<sup>71</sup> *Ibidem*, voor rituelen zie 210-215; voor vibrators en porno zie 222-224.

<sup>72</sup> *Ibidem*, 195-97 en 222-237.

<sup>73</sup> *Ibidem*, 234.

Het volk, de nationale politiek en de cultuur worden dus ondermijnd door immigratie, supranationalisme en moderne kunst, maar wat is daarvoor de achterliggende oorzaak? Baudet zoekt geen economische of sociale oorzaak, volgens hem 'regeren ideeën de wereld'.<sup>74</sup> De grondoorzaak die Nederland en het gehele Westen sinds de Tweede Wereldoorlog (in de kunsten al sinds de Eerste Wereldoorlog) bedreigt is oikofobie. Dit begrip heeft hij overgenomen van Roger Scruton, die ook zijn promotor was, en betekent zoiets als een ziekelijke angst voor het eigene. Zelf noemt Baudet dit geen ideologie, maar een 'pathologie'.<sup>75</sup> Deze ziekte die het eigen 'huis' ondermijnt leeft vooral onder de elite, waar politieke partijen, het bedrijfsleven, de ambtenarij, de rechterlijke macht, het onderwijs en de pers onder vallen.<sup>76</sup> Alleen een Renaissance kan de stervende Oikos nog revitaliseren, dat moet echter wel binnen vijftien tot twintig jaar gebeuren anders is de Oikos definitief vergaan.<sup>77</sup>

De overeenkomsten tussen Baudet en de nieuwe rechtse bewegingen die beschreven zijn in het vorige hoofdstuk zijn groot. Gezien de nadruk op nationalisme en tradities valt Baudet op de TAN as van Marks in te delen, waar ook de nieuwe rechtse bewegingen worden geplaatst. Zowel Baudet als Nieuw Rechts hanteren een Spengleriaans ondergangsvertoog, waarin politiek, sociaal en moreel verval een belangrijke rol spelen. Supranationalisme zet de natiestaat onderdruk, terwijl immigratie de westerse cultuur ondermijnt. Volgens Nieuw Rechts is de achterliggende oorzaak voor het verval het zogenaamde cultuurmarxisme dat alle bestaande tradities en maatschappelijke structuren aanvalt. Het idee van het cultuurmarxisme als grondoorzaak voor het verval in het westen lijkt erg op dat van oikofobie zoals Baudet dat gebruikt. Immers, oikofobie is ook een ideologie die de fundamenteen aantast van West-Europese samenlevingen. Volgens Baudet is er dan ook geen verschil tussen beide, het zijn slechts verschillende benamingen van hetzelfde fenomeen.<sup>78</sup> Het spook van het cultuur marxisme of oikofobie kan volgens zowel Baudet als Nieuw Rechts gestopt worden, het Avondland is niet voorbestemd om ten onder te gaan, maar kan nog gerevitaliseerd worden door deze nieuwe beweging.

---

<sup>74</sup> T. Baudet, 'Forum voor Democratie Partijcongres 2017: Thierry Baudet', *Youtube* (25-11-2017) <https://www.youtube.com/watch?v=ByAbBHR8Mu4> (geraadpleegd op 28-5-2018) min 4:42.

<sup>75</sup> Baudet, *Oikofobie*, 9-11.

<sup>76</sup> Baudet, *aanval natiestaat*, 9.

<sup>77</sup> Baudet, *Forum Partijcongres*, (geraadpleegd op 28-5-2018) min 8:00-9:00 en min 13:00-16:00.

<sup>78</sup> *Ibidem*, min. 7:45-8:40.

De ideeën van Baudet en Nieuw Rechts zijn een reactie op grensoverschrijdende vraagstukken die zich nadrukkelijk sinds de jaren 90', maar eigenlijk ook daarvoor al, hebben voorgedaan. Zijn pleidooi voor het behoud van de natiestaat is een reactie op de globalisering en de Europese integratie die deze natiestaat ondermijnen. Na de val van de Sovjet Unie leek voor West-Europa het neoliberalisme het enige overgebleven economische systeem. Multinationals en het IMF moedigden het openen van nationale markten aan om zo een globale economie te kunnen bewerkstelligen. In een geglobaliseerde economie is de invloed die nationale parlementen kunnen uitoefenen beperkt. De Europese integratie is sinds het laatste decennium van de 20<sup>ste</sup> eeuw in een stroomversnelling gekomen. Het aantal lidstaten van de unie is bijna verdubbeld, wat de bestuurbaarheid van de EU geen goed heeft gedaan. Daarnaast heeft de oprichting van de monetaire unie ertoe geleid dat de nationale parlementen meer bevoegdheden hebben overgedragen aan de Europese Unie. Door deze overdracht wordt de volkssoevereiniteit en democratische controle van de nationale politiek ondermijnd. Baudet ziet dit verlies van de macht van de natiestaat als problematisch, het is daarom dat hij zich tegen supranationalisme en de Europese unie keert. De toegenomen migratie heeft tot een debat geleid dat wordt gevoerd in zowel de VS als in Europa. Baudet past in het kamp van degenen die stellen dat immigratie beperkt moet worden en dat niet-westerse immigranten de westerse cultuur onder druk zetten. In zijn kritiek op supranationalisme, migratie en de Europese Unie staat Baudet niet alleen, deze kwam namelijk al op aan het eind van de jaren 90' en ook Nieuw Rechts en *alt right* zijn kritisch op deze ontwikkelingen.

### 3.2 Baudet en Spengler: een vergelijking

Er bestaan grote overeenkomsten, maar ook verschillen in het ondergangsvertoog van Baudet en Spengler. Volgens Spengler was de Westerse beschaving in zijn tijd uitgebloeid. Zij was impotent geworden en kon geen hoogstaande cultuur meer voortbrengen. Wanneer een beschaving aan het eind van haar bestaan verkeerde werd zij nihilistisch.<sup>79</sup> Al het voorgaande wat de kunst, wetenschap, muziek, architectuur, etc., hadden voortgebracht werd dan in twijfel getrokken. Baudet constateert ook dat het Westen in een staat van verval verkeert en verafschuwt net zoals Spengler de moderne kunst. Het ondermijnende nihilisme noemt Baudet oikofobie. Het verval is ingetreden ten tijde van de Eerste Wereldoorlog en de opkomst van de moderne kunst. Het verschil tussen beide denkers zit in de oorzaak die zij aandragen voor dit verval. Volgens Spengler bepaalde het lot wanneer de ziel van een

---

<sup>79</sup> Spengler, *Ondergang Avondland I*, 446.



beschaving was uitgeput. Dan was zij niet meer in staat om vanuit haarzelf te produceren, zij kon alleen nog het bestaande afbreken. In de civilisatieperiode was er slechts plaats voor feitenmensen die territorium, macht en geld veroverden, de onvermijdelijkheid van dit gegeven moest volgens de Duitser geaccepteerd worden. Baudet geeft geen metafysische of morfologische verklaring voor het huidige verval. Onder de elite heerst het idee van oikofobie dat voor nihilisme zorgt. Hij heeft geen verklaring voor de door hem gediagnosticeerde 'auto-immuunziekte'.<sup>80</sup> Spengler accepteerde het noodlot en het einde van de kunst, het was noodzakelijk om een nieuwe elite geestelijk klaar te stomen voor veranderende tijden. Gespeend van enige moraal, moesten zij slechts machtspolitiek bedrijven. Voor Baudet is het verval niet onafwendbaar. Met de oprichting van Forum voor Democratie, die behalve een politieke beweging ook een culturele en maatschappelijke beweging wil zijn, beoogt Baudet een nieuwe elite klaar te stomen die de huidige elite moet vervangen.<sup>81</sup> In de politiek moet het partijkartel verslagen worden en kunstenaars die 'mooie' kunst maken moeten gesubsidieerd worden, in plaats van de modernistische kunstenaars, zoals nu het geval is. Alleen zo kan de beschaving herrijzen, revitaliseren, een renaissance doormaken. Aangezien Baudet, net als Spengler destijds, de elite wilt vervangen lijkt hij meer op een revolutionaire conservatief, zoals Spengler dat was, dan op een conservatief die een langzame vooruitgang voorstaat zoals hij zichzelf graag ziet. Hoewel beide auteurs dus een gelijksoortige verval constateren in de samenleving, was deze volgens Spenglers onomkeerbaar. Baudet is echter niet deterministisch, hij gaat ervan uit dat de beschaving weer tot bloei kan komen.

Ook hun ideeën over de macht van de techniek tonen overeenkomsten. Baudets eerste roman *Voorwaardelijke liefde* heeft als thema de vervreemding tussen mannen en vrouwen waardoor echte, onvoorwaardelijke liefde onmogelijk is geworden. Deze vervreemding is veroorzaakt door de techniek. De vibrator bezorgt de vrouw zo'n intens orgasme dat vrouwen de man niet meer nodig hebben op seksueel gebied, dit leidt tot onderlinge vervreemding en onbegrip. Dit noemt Baudet 'de vernietigende nederlaag die de mens heeft geleden tegen de techniek'.<sup>82</sup> In *Oikofobie* vergelijkt Baudet de moderne mens met de tovenaarsleerling die niet in staat is de techniek te beheersen en te begrijpen, waardoor de mens een slaaf wordt van de techniek. Door de bio-industrie zijn mensen vervreemd van de natuur en hun eigen aard.<sup>83</sup> Spengler behandelde de verhouding tussen mens en

---

<sup>80</sup> "Onopgelost blijft het vraagstuk wat toch de oorzaak is van deze oikofobie." In: Baudet, *Oikofobie*, 11.

<sup>81</sup> Voor doel Fvd zie: T. Baudet, 'Tussen technologie en zingeving: woensdag 5 april' *de nieuwe poort* (5-4-2017) <https://denieuwepoort.org/tafel-van-xii/> (geraadpleegd op 30-5-2018), min 30:00-35:00; Voor vervangen elite zie: Baudet, *Forum Partijcongres*, min 16:31-18:00.

<sup>82</sup> T. Baudet, *Voorwaardelijke liefde* (2<sup>e</sup> druk; Amsterdam 2017) 89-90. In *Oikofobie*, 222-224, beweert Baudet hetzelfde.

<sup>83</sup> Baudet, *Oikofobie*, 224.

techniek in zijn boek *Der Mensch und die Technik*. Hij was ook van mening dat de mens een tovenaarsleerling was geworden die de gevolgen van zijn uitvindingen niet kon overzien. De Faustische mens was een slaaf van zijn eigen uitvindingen geworden en psychologisch vereenzaamd.<sup>84</sup> Beide auteurs denken dus dat de ontwikkeling van de techniek leidt tot vervreemding van de (menselijke) natuur.

Over wat de kern is van de Westerse beschaving delen Baudet en Spengler dezelfde opvatting. Volgens Baudet wordt de Westerse beschaving gekenmerkt door het verkennen van het onbekende. Daardoor is Europa aan de ontdekkingsreizen begonnen. De Westerse beschaving zou open zijn en ontdekte daarom 'nieuwe specerijen, nieuwe uitvindingen en nieuwe technieken'. Deze open houding zorgde voor 'kruisbestuivingen', maar was ook gericht op het behoud van het oude en wedergeboortes. Het Europa van de 19<sup>e</sup> eeuw is volgens hem het ideaal, de kunst was op zijn mooist, de uitvindingen waren ongelofelijk.<sup>85</sup> Hoewel Spengler de 19<sup>e</sup> eeuw al zag als de eeuw waarin het verval zijn intrede had gedaan in de Westerse beschaving, delen hij en Baudet hun opvatting over wat de kern is van deze beschaving. De Faustische mens wilde volgens Spengler de onbekende ruimte ontdekken en daarom deed het zo'n geweldige uitvindingen en ging het op ontdekkingsreizen.<sup>86</sup> Als cultuurcritici delen Baudet en Spengler dus een denkkader waarin de samenleving in verval is geraakt en waarin kritiek wordt geuit op het modernisme en de eigentijdse elite.

Deze overeenkomsten zijn geen toeval, Baudet heeft Spengler daadwerkelijk gelezen en is door hem beïnvloed. Uit een interview in het programma *De nieuwe poort* blijkt de invloed van Spenglers cultuurdiagnose op het denken van Baudet. Tijdens dit interview bespreekt Baudet zijn vijf favoriete boeken, waar *der Untergang des Abendlandes* er één van is. Als jongeling constateerde hij al dat het Westen esthetisch enorm verzwakt was. Vanwege deze constatering is hij politiek geëngageerd geraakt. Spengler verwoordde wat hij zag en deed hem inzien dat de Westerse cultuur decadent was geworden, niet alleen op esthetisch niveau, maar ook op het gebied van de politiek. Uiteindelijk verwerpt Baudet Spenglers determinisme.<sup>87</sup> Naar eigen zeggen is Baudet van een Spengleriaanse

---

<sup>84</sup> O. Spengler, *De mens en de techniek. Bijdrage aan de filosofie van het leven*, vertaald en ingeleid door Tom Zwitser (Groningen 2016) 123-157.

<sup>85</sup> Baudet, 'Forum Partijcongres', min. 13:51-16:13; T. Baudet, 'Thierry Baudet: Westen lijdt aan auto-immuunziekte', *Forum voor Democratie* (15 januari 2017) <https://forumvoordemocratie.nl/actueel/toespraak-thierry-baudet-aly-fvd-2017> (geraadpleegd op 5-6-2018).

<sup>86</sup> Spengler, *Ondergang Avondland I*, 394-396.

<sup>87</sup> Baudet, *technologie zingeving*, min. 1:00-20:00.

cultuurpessimist in een elitepessimist veranderd.<sup>88</sup> Ook de dichter-romanticus heeft invloed gehad op Baudet. Dit blijkt uit een tweetal momenten waarin Baudet Spengler uitgebreid citeert in zijn columns. Baudet ervaart, net als Spengler, een spanning tussen het vluchtige, ontwortelde leven in de grote stad en het 'echte' leven in de natuur op het platteland.<sup>89</sup> Daarnaast beschrijft hij een spirituele ervaring in een gotische kerk, deze beschrijving is gebaseerd op Spenglers opvattingen over wat de Europese ziel is en hoe deze tot uiting komt.<sup>90</sup>

Spengler heeft niet alleen als cultuurcriticus en romanticus aantrekkingskracht uitgeoefend op Baudet, maar ook als profeet. De huidige migratiestromen en de EU, die zo'n grote bedreiging voor de Oikos vormen in de ogen van Baudet, waren volgens de FvD voorman namelijk al voorspeld door Spengler. Beide fenomenen zouden verschijnselen zijn die optreden tijdens de civilisatie periode van een beschaving en daarmee zouden ze een teken van verval zijn.<sup>91</sup> Hoewel Spengler nauwelijks over een verenigd Europa nadacht, gebruikte hij de term 'Verenigde Staten van Europa' éénmalig in zijn opus magnum. Volgens de Duitse filosoof was een verenigd Europa een historisch fenomeen dat optrad tijdens de eindfase van een beschaving. Het had bestaan tijdens de antieke beschaving en kon slechts door een alleenheerser worden gesticht. Spengler voorspelde dat de 'Verenigde Staten van Europa' in de eenentwintigste eeuw gevestigd zou worden door een 'caesarische feitenmens als [een] economisch organisme'.<sup>92</sup> Deze voorspelling is natuurlijk koren op de eurosceptische molen van Baudet, ondanks dat zij maar half klopt en slechts een kleine plek inneemt in het meer dan duizend pagina's tellende werk van de Duitser. Een beschaving ging volgens Spengler niet ten onder door externe factoren zoals immigratie maar door levensmoeheid. Deze levensmoeheid zorgde ervoor dat de bevolking impotent werd, waardoor de bevolking kromp en de beschaving verging. Het kon zijn dat immigranten een beschaving betraden in de periode van civilisatie, dit was echter niet noodzakelijk.<sup>93</sup> Spengler voorspelde dan ook niet dat massa-immigratie de ondergang van de Faustische beschaving zou inleiden, in feite had hij het nauwelijks over dit onderwerp. Spenglers voorspellingen over migratie en een verenigd Europa, hoe summier die ook mogen zijn, bevestigt voor Baudet dat de cultuurdiagnose die de Duitser stelde en die hij zelf ook stelt, correct is. Het lijkt er dus op dat Baudet

---

<sup>88</sup> Baudet, *Cultuur* Baudet, min. 20:30-22:00.

<sup>89</sup> Baudet, *Oikofbie*, 201-203.

<sup>90</sup> T. Baudet en J. Hemskerk, 'Echte Jannen & Sid Lukassen' (16-3-2015), *Echte Jannen* <https://www.nporadio1.nl/echte-jannen/onderwerpen/278354-echte-jannen-sid-lukassen-deel-2> (geraadpleegd op 29-5-2018), min 18:10-21:21.

<sup>91</sup> Baudet, 'technologie zingeving', min. 6:00-8:30.

<sup>92</sup> Spengler, *Ondergang Avondland I*, 208.

<sup>93</sup> Spengler, *Ondergang Avondland II*, 123-125.

Spenglers voorspellingen toe eigent om zijn eigen ondergangsvertoog, waarin de EU en migratie zo'n destructieve rol spelen, te ondersteunen.

### 3.3 Baudet de intellectueel

De historicus Rob Hartman ziet in Baudet een organische intellectueel. Deze term is afkomstig van de marxist Antonio Gramsci, een intellectueel moest volgens hem niet alleen van 'buitenaf' de wereld te bestuderen en omschrijven. Het was tevens zijn taak de gevoelens van het volk, die deze zelf niet kon articuleren, te verwoorden en zich actief in te zetten voor hun zaak. Dit soort intellectuelen zijn populair in Frankrijk, maar worden in Nederland meestal niet erg serieus genomen.<sup>94</sup> Baudet ziet zichzelf ook als zo'n organische intellectueel. Hij omschrijft het als zijn plicht om 'dingen te voorvoelen', om niet te denken in termen van eigen belang, maar in het belang van Nederland. De spreker moet verwoorden wat de mensen ervaren: "Terwijl ze misschien voor de eerste keer zijn gedachten horen, ervaren ze: 'zo is het, zo heb ik het altijd ervaren.'"<sup>95</sup> In een interview met Erik de Vlieger voor Café Weltschmerz presenteert Baudet zichzelf als een publieke intellectueel. De interviewer steekt zijn bewondering voor Baudet niet onder stoelen of banken en ziet in hem een toekomstig staatsman. Ondanks herhaalde vragen over een politieke toekomst, geeft Baudet in dit interview aan niet de politiek in te willen. Niet omdat hij het landsbelang niet serieus neemt, maar omdat hij denkt dat hij als intellectueel een grotere invloed kan uitoefenen, bovendien zou het politieke leven niet bij hem passen. Via zijn geschriften en activiteiten wil hij de wil van het volk vormgeven in het publieke debat, die vernieuwde volkswil zal vervolgens zijn weg vinden naar de politiek.<sup>96</sup> Baudet wil een brede intellectueel zijn, zoals ze die in Frankrijk kennen. Een intellectueel moet zich niet alleen bezighouden met politiek in zijn opinie, maar ook met kunst, literatuur en andere kwesties en thema's die spelen in de maatschappij.<sup>97</sup> Deze brede rol heeft hij ook gespeeld. Naast het schrijven van boeken, politieke pamfletten en romans heeft hij zich ook bekend gemaakt bij het bredere publiek. Baudet verscheen regelmatig in radio en tv-programma's. Samen met Arie Boomsma publiceerde hij een boek om klassieke muziek te populariseren.<sup>98</sup>

---

<sup>94</sup> Hartmans, *Grondsop en Verwarring*, 333-335.

<sup>95</sup> Vullings, 'Rukken mág'.

<sup>96</sup> T. Baudet en E. de Vlieger, 'Erik de Vlieger met Thierry Baudet. Politiek, literatuur en Hoogleraarschap', *Youtube* (12-9-2015) <https://www.youtube.com/watch?v=D4FAciBq2uc> (geraadpleegd op 1-6-2018), min. 11:00-16:50.

<sup>97</sup> Baudet, 'Vlieger Baudet', 20:00-21:00.

<sup>98</sup> T. Baudet en A. Boomsma, *Van Bach tot Bernstein* (Amsterdam 2014).

Eén jaar en tien dagen na het interview waarin Baudet aangaf niet de politiek in te gaan vormde hij de denktank Forum voor Democratie om tot een politieke partij en werd hij tijdens de parlementaire verkiezingen gekozen tot volksvertegenwoordiger. Deze opmerkelijke omslag is volgens Baudet zelf geboren uit noodzaak. Nadat de uitslag van het Oekraïne-referendum door de regering werd genegeerd, besepte hij dat hij buitenspel stond. De politiek zou hem niet interesseren, maar zelf denkt hij dat alleen hij in staat is het verval te keren. Het is daarom noodzakelijk dat hij minister-president wordt. Door in een interview met het *NRC* aan het geven dat zijn persoonlijke missie bestaat uit het schrijven van boeken presenteert hij zich dus nog steeds als een intellectueel. Een intellectueel die niet vanuit eigen wil de politieke arena betreedt, maar vanuit de noodzaak om het land te redden.<sup>99</sup> Ondanks dat Baudet kritiek heeft op de huidige elite, ziet hij de democratie als politieksysteem niet als problematisch. Een van de doelen van de partij is om de directe democratie in Nederland te vergroten, dit wil hij bereiken door o.a. bindende referenda en een gekozen burgemeester in te voeren. Door deelname aan het democratische proces, hoopt hij de democratie te verbeteren.

---

<sup>99</sup> E. van Outeren en P. de Witt Wijnen, 'Premier worden interesseert met totaal niet, maar het moet', *NRC* 24-11-2017 <https://www.nrc.nl/nieuws/2017/11/24/premier-worden-interesseert-me-totaal-niet-maar-het-moet-14217935-a1582577> (geraadpleegd op 3-6-2017).

## Conclusie

Hoewel er grote overeenkomsten zijn tussen Spengler en Baudet, zijn de verschillen té groot om de Nederlandse politicus een volledige Spengleriaan te noemen. Het ondergangsvertoog dat wordt gehanteerd door de Duitser en de Nederlander vertoont grote overeenkomsten. Beide ervaren in een tijd van algeheel verval te leven. Dit verval heeft zijn intrede gedaan met het modernisme dat ontstond tijdens het fin de siècle. Nihilisme, dat Baudet oikofobie noemt, breekt datgene af wat onze beschaving zorgvuldig heeft ontwikkeld in de voorgaande eeuwen. De huidige techniek en het aanwezige rationalisme bedreigen het authentieke levensgevoel van de mens en zijn relatie tot de natuur. Zowel Baudet als Spengler vinden dat de ziel van de Westerse beschaving wordt gekenmerkt door een streven naar het overwinnen van het onbekende. Toch zitten er ook verschillen in de opvattingen van beide auteurs. Spengler zag andere dreigingen dan Baudet. Volgens de Duitser vormden Engeland en Frankrijk een grote bedreiging samen met het liberalisme, socialisme en de democratie. Voor Baudet vormen andere natiestaten echter geen bedreiging. Hij vreest juist supranationale organisaties zoals de EU en het IMF die de macht van de natiestaat uithollen. Zijn vrees voor immigratie en de islam hielden Spengler niet bezig. Volgens Spengler is de ondergang van elke beschaving onvermijdelijk, hij is daarmee deterministisch. Baudet denkt daarentegen dat een wederopstanding wel degelijk mogelijk is. De overeenkomsten tussen beide denkers zijn geen toeval, Baudet heeft Spengler daadwerkelijk gelezen. Baudet ziet zijn eigen cultuurkritiek bevestigd in de diagnose en voorspellingen van de Duitse filosoof.

Beide hebben de rol van publieke intellectueel gespeeld, door middel van publicaties en optredens hoopten Spengler en Baudet heersende opinies te beïnvloeden om zo veranderingen in de maatschappij te bewerkstelligen. Spengler zag zichzelf echter niet als intellectueel, terwijl Baudet zichzelf juist op die manier presenteert. Omdat hun ideeën zo pessimistisch zijn, wordt hun persoon belangrijker. Naar eigen zeggen was Spengler de enige die zowel verleden, heden als toekomst begreep. Het was daarom noodzakelijk dat zijn ideeën in de samenleving werden geïmplementeerd, om zo klaar te zijn voor de toekomst. Baudet presenteert zichzelf dan niet als profeet, hij en zijn partij zijn echter wel de laatste hoop voor een stervende Westerse beschaving. Beide auteurs kunnen als

conservatief worden beschouwd, met hun gedeelde doel om de contemporaine elite te vervangen zijn ze revolutionair van aard. Spengler was echter een stuk radicaler dan Baudet. Spengler zette zich namelijk actief in om de nieuwe Weimar Republiek om zeep te helpen. Hij had niet alleen kritiek op de democratie zoals die op dat moment functioneerde in Duitsland, maar hij wees het parlementarisme en de democratie als politieke systemen in hun geheel af. Spengler heeft dan ook nooit geprobeerd om in het door hem zo verafschuwde parlement te komen en een politicus te worden. Baudet heeft ook geen vertrouwen op de manier waarop de huidige democratie in Nederland functioneert, hij gelooft echter wel in democratie als politiek systeem. Door, in tegenstelling tot Spengler, lid te worden van het parlement hoopt Baudet de representatieve democratie in Nederland te hervormen tot een meer directe democratie en de Oikos te redden.

Sinds de Tweede Wereldoorlog is de wereld er aanzienlijk op vooruit gegaan. Armoede, oorlogsslachtoffers en honger nemen al decennia af.<sup>100</sup> Toch is Spenglers ondergangsvertoog aanwezig gebleven. Het lijkt er zelfs op dat hij op hernieuwde belangstelling kan rekenen. In ondergangsvertoegen van zowel Nieuw Rechts als van Baudet is de aanwezigheid van Spengler zichtbaar, hoewel beide van de Duitse profeet verschillen in die zin dat zij immigratie en supranationalisme als een bedreiging zien. Ook het geloof in een wederopstanding van de samenleving wordt niet door Spengler gedeeld. Door een (Spengleriaans) ondergangsvertoog te hanteren benadrukken zij de urgentie van een machtswisseling. De sociale en liberale elite zijn te materialistisch ingesteld volgens hen om de betonrot in de samenleving te kunnen waarnemen, met hun oikofobie of cultureel marxisme zijn zij hiervoor zelfs verantwoordelijk. Alleen Nieuw Rechts en het Forum voor Democratie kunnen de samenleving weer vitaal maken. De huidige populariteit van het ondergangsvertoog, dat overigens nooit helemaal afwezig is geweest, is lastig te verklaren. Het kan zijn dat Spenglers werk zo overtuigend is dat lezers als bij toverslag veranderen van optimisten in pessimisten. Waarschijnlijker is de verklaring dat Spengler populairder wordt in tijden waarin mensen weinig vertrouwen in de toekomst hebben. Vanwege de vele onderwerpen die hij bespreekt en zijn vaak vage en poëtische stijl is er voor iedere cultuurcriticus wel iets in zijn werk te vinden dat tot de verbeelding spreekt.

---

<sup>100</sup> M. Roser en E. Ortiz-Ospina, 'Global Extreme Poverty', *Our World In Data* (2017) <https://ourworldindata.org/extreme-poverty>; M. Roser, 'War and Peace', *Our World In Data* (2018) <https://ourworldindata.org/war-and-peace>; M. Roser en Hannah Ritchie, 'Hunger and Undernourishment', *Our World in Data* (2018) <https://ourworldindata.org/hunger-and-undernourishment>.

## Bibliografie

Aerts, R., 'Prometheus en Pandora. Een inleiding tot cultuurkritiek en cultuurpessimisme' in: Remieg Aerts en Klaas van Berkel eds., *De pijn van Prometheus* (Groningen 1996) 10-68.

Ashcroft, B. en Ashluwalia, P., *Edward Said* (London 1999).

Baudet, T., Visser, M., eds., *Conservatieve Vooruitgang* (5<sup>e</sup> druk; Amsterdam 2017).

Baudet, T., *Voorwaardelijke liefde* (2<sup>e</sup> druk; Amsterdam, 2017).

Baudet, T., *Forum voor Democratie Partijcongres 2017: Thierry Baudet* (25-11-2017), <https://www.youtube.com/watch?v=ByAbBHR8Mu4>.

Baudet, T., *Tussen technologie en zingeving: woensdag 5 april* (5-4-2017), <https://denieuwepoort.org/tafel-van-xii/>.

Baudet, T., *Thierry Baudet: Westen lijdt aan auto-immuunziekte* (15 januari 2017), <https://forumvoordemocratie.nl/actueel/toespraak-thierry-baudet-alv-fvd-2017>.

Baudet, T., Cliteur P., en Waling, G., *Cultuur volgens Thierry Baudet. Met Paul Cliteur en Geerten Waling* (13-1-2017), [https://www.youtube.com/watch?v=1k\\_3iKFB-6U](https://www.youtube.com/watch?v=1k_3iKFB-6U).

Baudet, T., Heemskerk, J., *Echte Jannen & Sid Lukassen* (16-3-2015) In: J. Heemskerk en J. Roos (producenten), *Echte Jannen*, <https://www.nporadio1.nl/echte-jannen/onderwerpen/278354-echte-jannen-sid-lukassen-deel-2>

Baudet, T., *Oikofobie. De angst voor het eigene* (Amsterdam 2013).

Baudet, T., *De Aanval op de Natiestaat* (Amsterdam 2012).

Barry, J., 'Oswald Spengler and D.h. Lawrence', *English Studies in Africa* 12:2 (1969) 151-161.



- Besslich, B., *Faszination des Verfalls. Thomas Mann und Oswald Spengler* (Berlijn, 2002).
- Bolton, K., 'Francis Parker Yockey. Stalin's Fascist Advocate', *International Journal of Russian Studies* 3:2 (2010) 9-35.
- Boterman, F., *Oswald Spengler en Der Untergang des Abendlandes. Cultuurpessimist en politiek activist* (Assen 1992).
- Brolsma, M., 'Bespiegelen over de ondergang van het Avondland. Een casestudy naar cultuurtransfer in Nederlandse tijdschriften', *Tijdschriften voor tijdschrift-studies* 24 (2008) 30-53.
- Campbell, T., 'Oswald Spengler: the approaching death of Western civilisation', *Futures* 8:5 (1976), 438-443.
- Cleva, G., *Henry Kissinger and the American approach to foreign policy* (Lewisburg 1989).
- Eckermann, K., *Oswald Spengler und die modern Kulturkritik. Darstellung und Bewertung der Thesen Spengler sowie der Vergleich mit einigen neueren gesellschafts- und staatstheoretischen Ansätzen* (Bonn, 1980).
- Eyerman, R., 'Intellectuals and cultural trauma', *European Journal of Social Theory* 14:4 (2011) 453-467.
- Eyerman, R., 'Intellectuals : A Framework for Analysis, with Special Reference to the United States and Sweden', *Acta Sociologica* 35:1 (1992) 33-46.
- Farrenkopf, J., 'Spengler's Theory of Civilization', *Thesis Eleven* 62:1 (2000) 23-38.
- Hartmans, R., 'Thierry Baudet en de erfenis van de jaren dertig', *de Nederlandse Boekengids* nr1. ( 27 februari 2017).
- Hartmans, R., *Grondsop en verwarring. Intellectuelen en hun illusies* (Soesterberg?, 2013).
- Hollander, P., 'Intellectuals East and West', *Society* 24:4 (1990) 82-89.
- Hughes-Warrington, *Fifty Key Thinkers on History* (3e druk; New York 2015).
- Huiznga, J., 'Twee worstelaars met den Engel' *De Gids* jaargang 85 (1921) 454-487  
[http://www.dbnl.org/tekst/\\_gid001192101\\_01/\\_gid001192101\\_01\\_0063.php](http://www.dbnl.org/tekst/_gid001192101_01/_gid001192101_01_0063.php).
- Irwin, R., *Heidegger, Politics and Climate Change. Risking It All* (New York 2008).
- Jennings, J., 'Intellectuals and Political Culture', *The European Legacy* 5:6 (2000) 781-794.
- Johnson, P., *Intellectuals* (New York 1988).

- Kennedy, V., *Edward Said. A Critical Introduction* (Oxford 2000).
- Kidd, I., 'Oswald Spengler, Technology, and Human Nature, *The European Legacy* 17:1 (2012).
- Lukkassen, S., *De democratie en haar media* (Groningen 2016).
- Lukkassen, S., *Levenslust en doodsdrijf: essays over cultuur en politiek* (Groningen 2017).
- Lukkassen, S., *Avondland en identiteit* (Soesterberg 2015).
- Marks, G., e.a., 'Party Competition and European Integration in the East and West. Different Structure, Same Causality.', *Comparative Political Studies* 39:2 (2006) 155-175.
- Mebius, D., 'Thierry Baudet: 'Ik ben erg door Fortuyn geïnspireerd, maar kan niet in zijn schaduw staan.'', in: *de Volkskrant* 18-3-2017, <https://www.volkskrant.nl/nieuws-achtergrond/thierry-baudet-ik-ben-erg-door-fortuyn-geinspireerd-maar-kan-niet-in-zijn-schaduw-staan~b591363b/>.
- Noer, T., 'Henry Kissinger's Philosophy of History', *Modern Age* 19:2 (1975) 180-189.
- Outeren, E. van, Witt Wijnen, P. de , 'Premier worden interesseert met totaal niet, maar het moet', in: *NRC* 24-11-2017, <https://www.nrc.nl/nieuws/2017/11/24/premier-worden-interesseert-me-totaal-niet-maar-het-moet-14217935-a1582577>.
- Pels, D., 'Privileged Nomads. On the Strangeness of Intellectuals and the Intellectuality of Strangers', *Theory, Culture & Society* 16:1 (1999) 63-89.
- Pos, A., 'Dichterlijk cultuurpessimisme. Spengler in het werk van A. Roland Holst en H. Marsman.' In: R. Aerts en K. van Berkel (red.), *De pijn van Prometheus. Essays over cultuurkritiek en cultuurpessimisme* (Groningen 1996) 116-139.
- Posner, R., *Public Intellectuals. A Study of Decline* (Harvard 2001).
- Rojek, C., 'The *longue durée* of Spengler's thesis of the decline of the West', *European Journal of Social Theory* (2017) 1-16.
- Roser, M., H. Ritchie, Hannah Ritchie, 'Hunger and Undernourishment', *Our World in Data* (2018) <https://ourworldindata.org/hunger-and-overnourishment>.
- Roser, M., 'War and Peace', *Our World In Data* (2018) <https://ourworldindata.org/war-and-peace>.
- Roser, M., en E. Ortiz-Ospina, 'Global Extreme Poverty', *Our World In Data* (2017) <https://ourworldindata.org/extreme-poverty>.
- Shils, E., *The Intellectuals and the Powers, and Other Essays*, (2e druk; Chicago 1974).

Sowell, T., *Intellectuals and Society* (New York 2009).

Spengler, O., *De ondergang van het avondland. Schets van een morfologie van de wereldgeschiedenis*, 2 delen, vert. door Mark Wildschut (Amsterdam, 2017).

Spengler, O., *De mens en de techniek. Bijdrage aan de filosofie van het leven*, vert. door Tom Zwitter (Groningen 2016).

Starre, van der J., 'De bruine Renaissance van Thierry Baudet', *Socialisme.nu* 13-6-2017, <http://socialisme.nu/blog/nieuws/53382/de-bruine-renaissance-van-thierry-baudet/>.

Sunic, T., *Against Democracy and Equality. The European New Right* (3e editie; London 2011).

Sunic, T., 'History and decadence. Spengler's cultural pessimism today', *clio* 19 (1989) 51-62.

Thurlow, R., 'Destiny and doom. Spengler, Hitler and 'British' fascism', *Patterns of Prejudice* 15:4 (1981) 17-33.

Vullings, J., 'Rukken mág', *Vrij Nederland* (18-5-2017), <https://www.vn.nl/rukken-mag/>.

Walgrave, J., *De wijsbegeerte van Ortega y Gasset* (4e druk; Utrecht 1967).

Warner, G., 'For the first time in history, 'conservatives' are at the forefront of cultural revolution', *Breitbart* (4-2-2015) <https://www.breitbart.com/london/2015/02/04/for-the-first-time-in-history-conservatives-are-at-the-forefront-of-the-cultural-revolution/>.